

Az időbeli hatály és az új Btk. egyes gazdasági delictumai**

Bevezetés

Az Országgyűlés által 2012. április 27. napjától tárgyalta és 2012. július 13. napján kihirdetett, majd a 2012. évi CCXXIII. törvénnyel¹ több ponton módosított új Büntető Törvénykönyv – a 2012. évi C. törvény – 2013. július 1-jei hatályba lépését követően a joggyakorlatnak várhatóan számos, köztük nem egy új kihívással is szembe kell majd néznie. Bírák, ügyészek, a nyomozó hatóság tagjai, valamint a büntetőügyekben eljáró, büntetőjoggal foglalkozó valamennyi szakember számára roppant feladat lesz az új Btk. változó rendszerének, egyes rendelkezéseinek elsajátítása, nem ritkán a formálódó jogalkotói szándékhoz igazodó új szemlélet kialakítása.

Kiemelt jelentősége miatt vízvázalstóként, az elsajátított új tudásanyag megmérettetéseként is lesz majd értelmezhető azon átmeneti időszak – amely egyébként, különösen felsőbb törvénykezési fórumokon akár hosszú évekig is eltarthat – amikor az jogalkalmazásban résztvevőknek nem lesz elegendő csupán az új Btk. rendelkezéseit behatóan ismerniük. Legalább ekkora jelentősége lesz ezen időszakban – a Btk. időbeli hatályára vonatkozó rendelkezésekre² figyelemmel – annak a körülménynek, hogy a megalapozott büntetőjogi állásfoglalás kialakítása érdekében ügyről ügyre, gondosan állást foglalni egy másik kérdésben is. Ennek lényege pedig: a 2013. július 1. napján megelőző időszakban elkövetett (avagy a folyamatos elkövetés miatt korábban kezdődött és ezt követően is folytatódó) bűncselekmények miatt indult vagy induló és folyamatban lévő büntetőeljárásokban az 1978. évi IV. törvény – az e sorok írásakor még hatályos Btk. – avagy a 2012. évi, új Btk. szabályait kell a konkrét esetben alkalmazni?³

A kérdés megválaszolása tulajdonképpen jó ideig lényegében megkétszerezi majd a büntető jogalkalmazók munkáját, tekintettel arra, hogy minden egyes alkalommal össze kell majd mérniük: a régi, avagy az új Btk. alkalmazásával kerül-e előnyösebb helyzetbe a bűncselekmény alanya. Az elkövetkezőkben ezt a problémát kívánjuk – a büntetőjogi normák időbeli hatályára vonatkozó elméleti megállapítások rövid ismertetését követően – részletesebben megvizsgálni. Mindezt a teljesség igénye nélkül, egy általunk némiképp önkényesen meghatározott⁴ bűncselekményi kör, egyes gazdasági bűncselekmények

* SZTE-ÁJK Doktori Iskola, PhD hallgató (2009-2012.), Budakörnyéki Járási Ügyészség, ügyész

** Köszönetet mondok Prof. Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanárnak és dr. Vida Mihály c. egyetemi docensnek, hogy tanulmányom elolvasták és észrevételeikkel segítettek

¹ A cikk elkészülte után fogadta el az Országgyűlés a mind az 1978-as, mind az új Btk.-ban további módosításokat eszközöző 2013. évi XLV. és 2013. évi XLVIII. törvényeket.

² Az 1978. évi és az új, 2012. évi Btk.-nak egyaránt a 2. §-a rendelkezik az időbeli hatályról.

³ Ilyen problémával a bírói gyakorlat már a 2009. évi LXXX. törvény (az utolsó, az 1978. évi Btk.-t módosító büntetőnovella) hatályba lépését követően is szembe került. Egy eseti döntés kapcsán a Kúria kimondta, hogy „a 2010. május 1. napja előtt elkövetett bűncselekménynek az ezt az időpontot követő elbírálása idején hatályos büntetőtörvény visszaható erejű alkalmazására – a bűncselekményre irányadó különös részi büntetési tétel változatlanlansága mellett – nem ad alapot az a körülmény, hogy az elbíráláskori törvény szerint pénzmellékbüntetés kiszabása már nem lehetséges; ugyanis az elbíráláskori törvény a szabadságvesztés kiszabása mellett a pénzbüntetés, mint főbüntetés kiszabását is lehetővé teszi, és e pénzbüntetés kiszabható legnagyobb mértéke a korábban hatályos törvény szerinti pénzmellékbüntetés maximumánál magasabb összegű.”

⁴ A kiválasztás két legfőbb szempontja: lehetőség szerint a gyakorlatban releváns olyan tényállásokat kívántuk áttekinteni, amelyek lényegesnek tekinthető változásokon mennek keresztül az új Btk. hatályba lépését követően.

vonatkozásában fogjuk elvégezni. Mielőtt azonban ezt megtennénk, négy dolgot kell a bevezetésben előrebocsátanunk.

Elsőként azt, amire Wiener A. Imre is felhívta a figyelmet: „az időbeli hatályra vonatkozó rendelkezés elméleti alapja a nullum crimen sine lege elvre vezethető vissza”.⁵ A büntető anyagi jog e fundamentális elvét az új Btk. alkalmazásakor az elv kifejezett megjelenítése⁶ miatt is valamennyi időbeli hatállyal kapcsolatos kérdés eldöntésénél szem előtt kell tartani.

Másrészt, miután a gazdasági delictumok jelentős része ún. keretdiszpozíció,⁷ ezért az azokat kitöltő más jogági normák gyakran változó szabályainak vizsgálatától – mint arra Gula József utal⁸ – az időbeli hatály kérdése kapcsán sem lehet eltekinteni (még ha ez nem ritkán szélmalomharcnak bizonyul is). Alátámasztja ennek a felfogásnak a helyességét a Legfelsőbb Bíróság 1/1999. Büntető Jogegységi Határozatának rendelkező részének lényege is, amely szerint „ha a Btk. Különös Részének valamely rendelkezése ún. keretdiszpozíció, és az annak keretét kitöltő jogszabályi rendelkezésekben a bűncselekmény elkövetése után olyan mérvű változás következik be, amely a kötelezettség megszüntetésével vagy a tilalom feloldásával az addigi büntetőjogi védelmet megszünteti, e változás [...] az elbíráláskor hatályban lévő büntetőjogi szabályozás visszaható hatályú alkalmazását alapozza meg”.⁹

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az időbeli hatály szempontjából mely időpontot kell a bűncselekmény elkövetése idejének tekinteni. Ez főleg az időben elhúzódva megvalósuló delictumok problémája. A szakirodalom ebben a körben a magatartás-elméletet, az eredmény-elméletet és a cselekményegység elméletét említi. Ezek közül a legmeggyőzőbb az az álláspont, amely az időbeli hatály szempontjából a magatartási elméletet tekinti irányadónak, mivel a bűncselekmény elkövetésének idejét az elkövetési magatartás megvalósítása idejeként indokolt értelmezni (és nem például az eredmény megvalósulásával történő befejezettséget kell figyelembe venni).¹⁰

Végül indokolt felhívni a figyelmet már itt arra is, hogy az időbeli hatály komplex kérdésére megfelelő választ kizárólag a „régí” és új büntetőtörvény Különös Részének mechanikus összevetése révén nem tudunk majd adni. Ehhez a tág értelemben vett

---

Ez utóbbi miatt nem vizsgáljuk például a gyakorlatban nyilván jelentős költségvetési csalás (2012. évi Btk. 396. §) tényállását, amely kapcsán a legnagyobb módosítások már az 1978. évi Btk.-ban végbementek.

⁵ Wiener A. Imre: Büntetőpolitika – Büntetőjog (Jogszabálytan). In Wiener A. Imre (szerk.): Büntetendőség – Büntethetőség. Büntetőjogi tanulmányok. Átdolgozott kiadás. MTA Állam- és Jogtudományi Intézet. KJK-Kerszöv, Budapest, 2000. 17. o.

⁶ Az új Btk. 1. § (1) és (2) bekezdése tulajdonképpen a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elveit rögzíti. Amikor így jár el, a Csemegi-kódex hagyományait eleveníti fel. Vö. 1878. évi V. tc. (a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről) 1. §

⁷ Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. HVGORAC Kiadó, Budapest, 2010. 68. o.

⁸ Gula József: A csődbűncselekmények de lege ferenda. In Büntetőjogi Kodifikáció, 2008/1. szám, 13. o.

⁹ A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntető jogegységi tanácsa az 1999. február 15-én megtartott nem nyilvános ülésén a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének indítványa alapján meghozott jogegységi határozata. Korábban Wiener szerint hazánkban is ismert volt ettől eltérő álláspont. Vö. Wiener i.m. 17. o. Ezzel szemben Busch Béla szerint Magyarország Alaptörvénye „a büntetőjog forrásaként csupán kizárólag a törvényt határozza meg és a bíró alkotta jogot, konkrétan a Kúria jogegységi döntéseit nem említi, vagyis nem ismeri el jogalkotási lehetőségként. Ebből következik, hogy – álláspontom szerint – az 1/1999. BJH rendelkezéseit már ebben az évben sem szabad alkalmazni, hiszen az Alaptörvény azt nem teszi lehetővé.” Lásd Busch Béla: Meghiúsult remények az új Btk. kapcsán – az időbeli hatály és a bűncselekmény fogalma. Előadás a HVGORAC új Btk.-t bemutató konferenciáján (2012. szeptember 4.). Forrás: <http://ujbtk.hu/dr-busch-bela-meghiusult-remenyek-az-uj-btk-kapcsan-az-idobeli-hataly-es-a-buncselekmeny-fogalma> (letöltés: 2013. február 25.). Ez az álláspont azonban téves, mert a Jogegységi Határozatokban a Kúria nem jogot alkot, hanem csupán jogot értelmez, még ha ezt az alsóbíróságokra nézve kötelező éssel is teszi. Vö. Nagy: i.m. 63-64. o.

¹⁰ Tokaji Géza: A büntető törvény hatálya. In Békés et al.: Magyar Büntetőjog általános rész. BM Könyvkiadó, Budapest, 1980. 71. o., valamint Nagy: i.m. 79. o.

büntetőjog¹¹ egészét ellentmondásmentes rendszerben kell felfogni és az egyes Általános Részi, adott esetben enyhítő, vagy éppen súlyosító szabályokra¹² éppúgy figyelemmel kell lenni, mint az egyes konkrét ügyekben rendelkezésre álló büntető eljárásjogi eszköztárra is.

I. Az időbeli hatály jelentése és jelentősége az anyagi büntetőjogban

Sári János a jogszabály hatályán azt érti, hogy „annak alapján adott időben, területen és személyekre nézve jogviszonyok keletkezhetnek, módosulhatnak és szűnhetnek meg”, az időbeli hatály pedig nézete szerint „arra a kérdésre ad választ, hogy a jogszabály mely időszakban lehet életviszonyok tényleges alakítója”.¹³ Az alkotmányjogi megközelítés mellett megemlítjük, hogy Jakab András szerint a magyar jogi köznyelv hatályosság alatt a „létező és tényállási időbeli hatályában megvalósult jogszabályt” érti.¹⁴ A hatályosság és ezen belül az időbeli hatály kérdése természetesen fontos területe az alkotmányjog, továbbá más közjogi, valamint magánjogi diszciplínáknak egyaránt és mind kiemeltebb jelentőséggel bírnak annak nemzetközi és európai uniós vonatkozásai is.¹⁵ Büntetőjogi témaválasztásunk miatt azonban a fogalmi meghatározást a maga részleteiben mégis csupán a büntetőjogi szerzők munkái nyomán végezzük el.

A korábbi büntetőjogi szakirodalom még nem feltétlenül tett a napjainkban elfogadott definíciókhoz hasonlóan különbséget a jogszabály érvényessége és hatályossága között. Kádár Miklós és Kálmán György 1966-ban például a hatályosságot még úgy definiálták, hogy „a büntetőjogszabály hatálya azt jelenti, hogy valamely cselekmény elbírálásánál mikor, hol és kire hat ki a jogszabály érvénye.”¹⁶ Moldoványi György szerint „A büntető törvény időbeli hatálya azt fejezi ki, hogy meghatározott időtől fogva vagy valameddig az állam a büntető törvényben foglalt rendelkezéseknek érvényt szerez.”¹⁷ Velük szemben Földvári József már a mai értelemben differenciált érvényesség és hatályosság között.¹⁸ Az 1980-ban megjelent BM

---

¹¹ Nagy: i.m. 17. o.

¹² Gondoljunk csak arra, hogy az új Btk. 26. § (1) bekezdésében foglalt szabályra figyelemmel a legrövidebb büntethetőségi elévülési időtartam a korábbi három évről öt évre emelkedik, de példaként említhető a közepértékes büntetés kiszabására vonatkozó törvényi kötelezettségnek az esete is.

¹³ Sári János: 4. A jogforrások. In Kukorelli István (szerk.): Alkotmánytan I. Alapfogalmak, alkotmányos intézmények. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 103. o.

¹⁴ Jakab András: Jogszabályok érvényessége, hatálya és alkalmazhatósága, különös tekintettel a közösségi jog és a tagállami jog viszonyára. In Jogelméleti Szemle, 2001/2. szám. 2.2.2. pont, illetve XLII. lábjegyzet. Az idézett szerző ettől részben eltérő nézete szerint, különösen az európai uniós joganyagokra figyelemmel a hatályosság és alkalmazhatóság közé egyenlőségjelet nem lehet tenni. Példaként említi erre azt az esetet, amikor egy adott norma „érvényes és hatályos, de nem alkalmazandó. Pl.: egy a közösségi jognak ellentmondó, de érvényes és hatályos magyar jogszabály az ellentmondó közösségi jogszabály hatálybalépte után történt eseményekre nem alkalmazandó (hiába esik a tényállási időbeli hatálya alá az esemény)”. Uo. 2.2.5. pont. Lásd továbbá: Jakab András: Normatív aktusok érvényessége, hatályossága és alkalmazhatósága. In Jogi Fórum Publikációk. Megjelent: 2003. május 21.

Forrás:

[www.jogiforum.hu/letoltes/!/files/publikaciok/jakab_andras_normativ_aktusok_erv\(if\).doc!1362507530!/publikaciok/83](http://www.jogiforum.hu/letoltes/!/files/publikaciok/jakab_andras_normativ_aktusok_erv(if).doc!1362507530!/publikaciok/83) (letöltés: 2013. február 20)

¹⁵ Ehhez lásd még Horváth Krisztina: Az időbeli hatály kérdése az Emberi Jogok Európai Egyezményének gyakorlatában. In Acta Humana. Emberi jogi közlemények. 2000/41-42. szám, 20-62. o. és Blutman László: A közösségi jog időbeli hatálya és az előzetes döntéshozatali hatáskör. In Európai Jog. 2008/5. szám, 22-29. o.

¹⁶ Kádár Miklós – Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, 183. o.

¹⁷ Moldoványi György: I. Fejezet. A büntető törvény hatálya. In László Jenő (szerk.): A Büntető Törvénykönyv magyarázata 1. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 15. o.

¹⁸ Földvári József: Büntetőjog Általános Rész. Egyetemi tankönyv. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984. 53-54. o.

egyetemi tankönyvben, az érvényesség kérdésének vizsgálatát mellőzve, kizárólag a hatályosság problémájának feldolgozása történt meg.¹⁹

Napjainkban a Btk. Kommentárjában Kónya István a régi meghatározást veszi alapul, amikor úgy fogalmaz, hogy „az I. Fejezet a büntető törvény hatályát szabályozza, vagyis azt, hogy annak rendelkezései mikor, hol és kivel szemben érvényesek”.²⁰ Vele szemben Nagy Ferenc képviseli azt az álláspontot, hogy „ha a jogszabályalkotásra hivatott szerv az előírt formák között jogszabályt alkot és azt szintén az előírásoknak megfelelően kihirdeti, a közzétett jogszabály érvényes.” Hatályos jogszabálynak pedig azt tekinti, amely alkalmazható.²¹

Az utóbbi felfogáshoz csatlakozva, a további fogalmi szűkítés iránya – érvényen és hatályon keresztül – az időbeli hatály irányába mutat. A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény²² 7. § (1) bekezdése alapján „a jogszabályban meg kell határozni a hatálybelépésének napját”, amely főszabály szerint „a jogszabály kihirdetését követő valamely nap lehet”. Ugyanezen törvény 10. §-a pedig a hatályvesztés eseteit sorolja fel. Az időbeli hatály tehát kijelöli azt az időintervallumot, amelyen belül adott jogszabály alkalmazási körrel rendelkezik.²³ Mint Ligeti Katalin írja, „a büntető törvény időbeli hatálya arra vonatkozik, hogy mikortól kezdve és meddig alkalmazható a büntető jogszabály.”²⁴

E definíció a büntető jogalkalmazás számára úgy pontosítható tovább, hogy attól addig hatályos – időben – egy (anyagi) büntető jogszabály vagy tényállás, ameddig alkalmazási köre terjed, tehát a büntető eljárást jogerősen lezáró hatósági döntés anyagi jogi alapja lehet. E definícióból is kitűnően a büntető jogi tényállások alkalmazási ideje sokszor túlnyúlik az adott rendelkezés – jogalkotási értelmű – hatályosságának időszakán és olyan esetekben is a „régibb” szabály alkalmazását követeli meg, amikor egyébként már az adott életbeli helyzetre már új rendelkezést is tartalmaz a büntető törvény.

Az új Btk. 2. § (1) és (2) bekezdésének rendelkezései – a tartalmi változást magában nem foglaló jogtechnikai kivitelezésen és a fejezet elnevezésének modernizálásán²⁵ túl – lényegében azonosan rendelkezik az 1978. évi IV. törvény (Btk.) 2. §-ával, tehát főszabállyá a bűncselekmény elkövetésekor hatályba volt törvény alkalmazását írja elő, kivételképpen pedig azon elbíráláskori büntető jogi norma visszaható hatályú érvényesítésére kötelezi a jogalkalmazót, amely már egyáltalán nem, vagy enyhébben bünteti a delictumot.

Változást hoz azonban a 2012. évi Btk. annyiban, hogy az új, súlyosabb szankciót tartalmazó büntető törvény visszaható hatályú alkalmazásának lehetőségét – ezáltal hazánk nemzetközi kötelezettségeinek eleget téve – mintegy utalásképpen, már e passzusban, kifejezetten is megjeleníti.²⁶ Egyéb esetekben az elbíráláskori, szigorúbb büntető jogi

---

¹⁹ Tokaji: i.m. 69-72. o.

²⁰ Kónya István: I. Fejezet. A büntető törvény hatálya. In Berkes György (szerk.): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. 2. kiadás, HVGORAC Kiadó, Budapest, 2012, 42. pótlás, 1. o.

²¹ Nagy: i.m. 78. o.

²² Kihirdetve: 2010. november 29. napján

²³ Így Békés Imre: A büntető jogszabály időbeli, területi és személyi hatálya. In Rendőrségi Szemle, 1957/12. szám, 803. o., valamint Rácz Attila: A jogszabályok kötelező ereje – érvényessé válása, időbeli hatálya és alkalmazhatósága. In Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv Szentpéteri István egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. Acta Universitatis Szegediensis: Acta juridica et politica. József Attila Tudományegyetemi Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1996. 492. o.

²⁴ Ligeti Katalin: Az új Büntető Törvénykönyv Általános Részének koncepciója. In Büntetőjogi Kodifikáció. 2006/1. szám, 12. o.

²⁵ A Fejezet címe a korábbi, „A büntető törvény hatálya” helyett immár „A magyar büntető joghatóság” elnevezést viseli.

²⁶ 1978. évi Btk. „2. § A bűncselekményt az elkövetése idején hatályban levő törvény szerint kell elbírálni. Ha a cselekmény elbíráláskor hatályban levő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálandó el, akkor az új törvényt kell alkalmazni; egyébként az új büntető törvénynek nincs visszaható ereje.”

rendelkezés visszaható hatályú alkalmazása természetesen – az Alaptörvény XXVIII. Cikk (4) bekezdése, illetve több nemzetközi egyezmény²⁷ alapján – kizárt.

A Btk-nak az időbeli hatályra vonatkozó rendelkezéseiből fakadóan tehát a bűncselekmény elkövetésekor hatályban volt büntetőtörvény lényegében mindaddig alkalmazandó, amíg nála enyhébb – a büntetőjogi védelmet megszüntető vagy mérséklő – rendelkezés nem lép életbe.²⁸ Kiegészítésként rögzítendő, hogy nemcsak a súlyosabb, hanem igazából az elkövetéskorival megegyező súlyú megítélésre lehetőséget biztosító elbíráláskori törvénynek sincsen visszaható ereje, tekintettel arra, hogy a jogalkalmazás főszabály szerinti kötelezettsége az elkövetéskori törvény alkalmazása.²⁹ „Ami már most azt a kérdést illeti, melyik törvény tekinthető enyhébbnek, válaszunk az, hogy amelyik *az adott esetben az adott elkövető számára kedvezőbb helyzetet teremt.*”³⁰

II. A gazdasági bűncselekmények szabályozása az új Btk. tükrében

A 2013 júliusában hatályba lépő új Btk-ban a gazdasági bűncselekmények szabályait rendező Fejezetet keresve, érdekes megállapításra juthatott. A jogalkotó ugyanis, némileg megbontva ezzel a korábbi, jól beváltak mondott Fejezetekre és Címekre tagozódó rendszert, az új Btk-ban már csak Fejezetekben gondolkodik, s ennek megfelelően a legmagasabb absztrakciós fokon megfogalmazott jogtárgyak (pl. gazdasági rend) helyett eggyel alacsonyabb szinten állva fogalmazza meg a Fejezetek elnevezését.

Igy a gazdasági érdekek valamely aspektusát támadó tényállások több Fejezetben és emellett a törvényben némileg elszórva kaptak helyet. Gazdasági jellegű tényállásokat is tömörít: a XXXI. Fejezet (A nemzetközi kötelezettségen alapuló közbiztonsági célú gazdasági előírások elleni bűncselekmények)³¹ és emellett a XXXVI. Fejezetben vagyon elleni bűncselekmény körében is megjelentek kifejezetten gazdasági tényállások (úgy mint gazdasági csalás). Külön Fejezetben foglalnak helyet a korábban kifejezetten gazdasági bűncselekményként formulázott pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények (XXXVIII. Fejezet), a költségvetést károsító bűncselekmények (XXXIX. Fejezet), a pénzmosás (XL. Fejezet), valamint a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények (XLI. Fejezet), illetve a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények (XLII. Fejezet). Végül különválasztásra kerültek az immár tiltott

---

Új Btk. „2. § (1) A bűncselekményt – a (2)–(3) bekezdésben foglalt kivételekkel – az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni.

(2) Ha a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új büntető törvényt kell alkalmazni.

(3) Az új büntető törvényt visszaható hatállyal kell alkalmazni a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmény elbírálásakor, ha az az elkövetés idején a magyar büntető törvény szerint nem volt büntetendő.”

²⁷ Például Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 15. cikk 2. bekezdés és Emberi Jogok Európai Egyezménye 7. cikk 1. bekezdés.

²⁸ Horváth Tibor: III. fejezet. A büntetőtörvény hatálya. In Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.): Magyar Büntetőjog Általános Rész. Complex Kiadó, Budapest, 2012. 96. o.

²⁹ Különös tekintettel azonban az új Btk. szigorodó elévülési szabályaira, például a régi és az új Btk. szerint egyaránt három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények viszonylatában főszabályként az új törvény lesz a súlyosabbnak tekinthető, lévén ami eddig három, az eztán öt év után fog csak elévülni. Lásd 10. ljt.

³⁰ Földvári: i.m. 56. o.

³¹ Ebben a körben közrendet/közbiztonságot is védő tényállás is helyet kapott.

adatszerzés és az információs rendszer elleni bűncselekmények (XLIII. Fejezet) elnevezést viselő, számítástechnikai jellegű delictumok.³²

Mivel e tanulmánynak nem tárgya az új gazdasági delictumok részletes bemutatása és a törvényi módosítások értékelése, ezért a rendszertani változás kapcsán mindössze egyetlen gondolatot fogalmazunk meg. A módosítás sikerültsége felemás. Az hozzátartozik az igazsághoz, hogy az 1978. évi Btk. XVII. Fejezetében szabályozott valamennyi bűncselekmény korántsem volt a szó köznapi, de akár jogi értelmében mondva sem „gazdasági” tényállás. Így nehezen indokolható, hogy például azon elkövető cselekményének leghelyesebb rendszertani besorolása, aki egy közösségi portálon feltöri egy haragosa profilját, hogy ezt követően az ahhoz tartozó üzenőfalra egyetlen megjegyzéseket jelenítsen meg, gazdasági bűncselekmény miatt lenne marasztalható. Egyrésztől tehát nyilvánvalóan helyes volt egynémely, egyértelműen nem ide tartozó tényállásnak (úgy, mint a példában szereplő számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény) a gazdasági bűncselekményektől való leválasztása, ami az új törvényben megtörtént. Másfelől viszont az új szabályozással a jogalkotó – különösen azon esetekben, ahol valamely konkrét történeti tényállás kapcsán átfedés mutatkozik két gazdasági jellegű tényállás között, vagyis akár egyik, akár másik szerint, vagy a kettő alapján egyidejűleg is minősíthetnénk a cselekményt – a jogalkalmazókat adott esetben szükségtelen kényelmetlenségnek teszi ki azért, hogy a hasonló életviszonyokra vonatkozó tényállásokat „szétszórta” a törvényben. Az azonban megemlíthető, hogy ilyen helyzet az 1978. évi Btk. egységesnek tartott rendszerezése kapcsán is előállhatott, gondoljunk csak a csalás és egyes speciális gazdasági tényállások, vagy például a tartozás fedezetének elvonása (gazdasági), illetve a hitelsértés (vagyon elleni) bűncselekmény elhatárolására.³³

III. Néhány gazdasági delictum és az időbeli hatály

Az mindenképpen leszögezhető, hogy az 1978. évi Btk. gazdasági tényállásainak továbbélése (továbbalkalmazása) főszabályként csak olyan esetekben lesz elképzelhető, amikor a bűncselekmény elkövetésére teljes egészében 2013. július 1. napját megelőzően került sor. Emellett, egyes speciális esetekben akár olyankor is, amikor az elkövetés még az 1978. évi Btk. hatálya alatt megkezdődött, ám a befejezettség (vagy bevezettség) szakasza csak ezt követően következett be. Felmerülhet továbbá akkor is, ha az elbírált bűnhalmazat egyik bűncselekménye a régi, másik bűncselekménye már az új törvény hatálya idején valósult meg.³⁴ Amennyiben cselekményfolyamat (ilyen nyilván a folytatólagos elkövetés is) a régi törvény hatályának idején kezdődik, majd az új törvény hatályba lépése idejére is áthúzódik, csak az új törvény alkalmazható.³⁵

Az alábbiakban lássunk az időbeli hatály működésének néhány példáját. Tekintettel arra, hogy az 1978. évi Btk. idején felnőtt jogászgeneráció számára kiindulási alapul jó

---

³² Az itt található tényállások nemcsak az 1978. évi Btk. gazdasági bűncselekményeket taglaló fejezetéből, hanem például a magántitok jogosulatlan megismerésének tényállásból is táplálkoznak.

³³ Az új Btk. 405. §-a lényegében összevonja e két bűncselekmény tényállást, melyet Fázsi László egyenesen „öszvér-tényállásnak” nevez. Vö. Fázsi László: Egy „helytelen” törvényi tényállás az új Büntető törvénykönyv rendszerében. In Büntetőjogi Szemle. 2012/3. szám, 10. o. Egyes vagyon elleni és gazdasági tényállások összeütközésének problémáját annak idején megoldási javaslatokkal felvetette már Erdősy Emil: A törvényi konkurrencia megszüntetése egyes vagyon elleni és egyes gazdasági bűncselekmények között. In Magyar Jog. 1976/10. szám, 565-571. o.

³⁴ A halmazati bűncselekményeket sem lehet ugyanis vegyesen, a régi és az új törvényi szabályok vegyes alkalmazásával elbírálni. Lásd BH 1995/75. és BH 1996/290.

³⁵ BH 1996/179.

eséllyel még sokáig e törvény fog szolgálni, rendszerezéseknél annak rendelkezéseit fogom követni.

III.1. A számvitel rendjének megsértése

Az 1978. évi Btk. 289. §-ában szabályozott számvitel rendjének megsértését³⁶ az utóbbi időszakban a gazdasági bűncselekmények körében látott dekriminalizációs folyamat egyik vitatható példájának tarthatjuk számon. Így a 2012. január 1. napján hatályba lépett, az egyes büntető vonatkozású törvények módosításáról szóló 2011. évi CL. törvény 17. §-a megszüntette a büntetőjogi védelmet a számvitel rendje megsértésének eredeti, az elkövető vagyoni helyzetének áttekintését, illetve ellenőrzését megnehezítő magatartással elkövethető alapesetével szemben, és az áttekintést/ellenőrzést megghiúsító, illetve a gazdálkodó szervezetről kialakult megbízható és valós képet lényegesen befolyásoló hiba előidézésével megvalósuló, korábbi minősített esetet „fokozta le” alapesetté.³⁷ Megszűnt továbbá az alapesetnek az egyéni vállalkozó által elkövethető [Btk. 289. § (2) bek.] és a bűncselekménynek számvitel rendjének megsértése szempontjából tulajdonképpen rendszeridegen (korábban a lentebb érintendő csődbüntett ún. adminisztratív alakzataként szabályozott)³⁸, a felszámolási eljárásban megvalósítható [Btk. 289. § (3) bek.] változata. Érdekes helyzetet teremtett azonban, hogy amely változat – a korábbi minősített eset – megmaradt, annak büntetési tételének felső határa legfeljebb három év szabadságvesztésről maximum öt évre megemelkedett, a törvény miniszteri indokolása szerint „a megfelelő visszatartó erő megtartása” érdekében.³⁹ Emelkedett továbbá a delictum gondatlan változatának, valamint a pénzügyi intézmény, befektetési vállalkozás, stb. körében elkövetett alakzatának büntetési tétele.

Ha e rendelkezéseket egybevetjük az új Btk. vonatkozó tényállásával (403. §), nagyobb részben enyhülő jogalkotói megítélést figyelhetünk meg: a korábbi minősített eset helyett ma már alapesetként funkcionáló alakzatot az új Btk. megtartja, a büntetési tétel maximumát azonban visszaszállítja három évi szabadságvesztésre. Dekriminalizálja továbbá a bűncselekménynek a könyvvizsgálati kötelezettség megszegésével elkövethető alakzatát.

A számvitel rendje megsértésének gondatlan alakzatának – eredetileg Tóth Mihály által is szorgalmazott⁴⁰, majd a Btk.-ba a 2005. évi XCI. törvény 13. § (3) bekezdése révén megvalósult⁴¹ – pönalizáltsága az új Btk.-ban megszűnik. A miniszteri indokolás szerint

³⁶ Eredeti szövegét megállapította a 2001. évi CXXI. törvény 56. §-a. Hatályos volt 2002. április 1. napjától.

³⁷ Tomcsányi Erzsébet: A számvitel rendjének megsértéséről szóló Btk.-rendelkezések változása. In A könyvelő: számviteli és adózási tájékoztató. 2012/3. szám, 8. o. Egyébként maga a bírói gyakorlat is szűkítette a tényállás alkalmazási körét, vö. BH 2011/57., amely szerint „sikkasztással halmazatban nem állapítható meg a számvitel rendjének megsértése, ha a gazdasági társaság ügyvezetője a sikkasztással eltulajdonított készpénzbevételről szóló bizonylatokat nem szerepelteti a társaság könyvelésében.”

³⁸ Ehhez lásd Kertész Gábor: Az adminisztratív csődbüntett és a kisvállalkozások. In Tudományos Közlemények. 2006/14-15. szám, 151-163. o.

³⁹ A 2011. évi CL. törvény miniszteri indokolása, részletes indokolás a 17. §-hoz. Forrás: Complex DVD Jogtár

⁴⁰ Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához. II. rész. In Büntetőjogi Kodifikáció. 2004/4. szám, 3. o.

⁴¹ E törvény vonatkozó miniszteri indokolása szerint erre az alábbiak miatt volt szükség: „Az ellenőrzést végző állami szervek (Állami Számvevőszék, KEHI) gyakorlati tapasztalatai tükrében tömegesen fordul elő olyan eset, hogy az ellenőrzés azért hiúsul meg, mert a kötelezett azt állítja, hogy a könyvvizsgáló kötelezettségének eleget tett, de a dokumentumok a cég költözése, felújítási munkák során elvesztek. A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 169. §-a állapítja meg a dokumentáció megőrzésének a kötelezettségét. A törvény ezért a büntetőjogi védelmet kiterjeszti a gondatlan elkövetésre is, ha a kötelezettség megszegése az adott üzleti évet érintően a

ennek oka abban keresendő, hogy az 1978. évi Btk.-ba „beépített gondatlan alakzat elkövetése miatt büntetőeljárások nem indultak. A korábban a bevezetés indokául szolgáló fiktív irat megsemmisítés kezelhető lenne az elektronikus irat megőrzésre kötelezéssel, illetőleg a könyvelési feladatokat ellátó személyek iratmegőrzési kötelezettségének megteremtésével. Más jogági terület szabályozásával a védelem elérhető, ezért a büntetőjogi fenyegetettség fenntartása, annak ultima ratio jellege miatt nem indokolt.”⁴² Tudtunk szerint azonban jelenleg nincs még olyan más jogágbeli szabály, amely a jövőben büntethetné a gondatlan elkövetést.⁴³

Lényegében változatlan marad azonban a szigor a pénzügyi intézmények, stb. esetében, mégis a különbséggel, hogy az új törvény a korábban felsorolt intézmények mellett immár a szabályozott ingatlanbefektetési társaságot⁴⁴ is a minősített eset körébe vonja. A bemutatott változások alapján e bűncselekmény vonatkozásában az új Btk. életbe lépéséből a következő konzekvenciák szűrhetők le:

III.1.1. Ha alapeseti számvitel rendjének megsértése [új Btk. 403. § (1) bek.] miatt indult büntetőeljárás (amely július 1-ig jogerősen értelemszerűen nem fejeződött be), abban az esetben az új tényállást visszaható erővel felruházva kell a továbbiakban alkalmazni, hivatkozni. Ez következik abból a törvényi rendelkezésből, hogy az elbíráláskori törvény alkalmazandó, amennyiben az elkövetéskorhoz képest enyhébb elbírálást tesz lehetővé. Az enyhébb megítélés – mint utaltunk rá – nemcsak a Különös Részben írt büntetési tételből fakad. Így például – szemben az 1978. évi Btk. rendelkezéseivel – most már helye lehet majd szabadságvesztés helyett más büntetés alkalmazásának, vagy büntetés kiszabása helyett akár próbára bocsátás intézkedés önálló alkalmazásának is.⁴⁵ A könyvvizsgálati kötelezettség megszegésével elkövetett bűncselekményi alakzat kapcsán szintén visszahat az elbíráláskori törvény azzal, hogy ez esetben az eljárást az új Btk. 2. § (2) bekezdés I. fordulata alapján kell lezárni.

III.1.2. Abban az esetben, ha a bűncselekmény elkövetésére gondatlanságból került sor és a 1978. évi Btk. 289. § (4) bekezdése alapján eljárást indítottak az elkövető ellen, akkor – nyomozati szakban – a nyomozást bűncselekmény hiányában meg kell szüntetni, ha pedig már vádemelésre került sor, a helyzettől függően az eljárás megszüntetésének vagy felmentő ítélet meghozatalának lehet helye.⁴⁶ Az új törvény tehát ez esetben is visszahat: nemcsak enyhébb ugyanis az új rendelkezés, hanem kifejezetten arról van szó, hogy „a cselekmény már nem bűncselekmény”.

III.1.3. Ha azonban a bűncselekményt az új Btk. 403. § (3) bekezdésében írt valamely társaság, szervezet, stb. tevékenységi körében valósítják meg, az elkövetéskori törvényt lehet és kell alkalmazni. Ugyanis, mint látható volt, olyan esetben, amikor az elkövetés és az elbírálás idején hatályos Btk. ugyanolyan megítélésben részesíti valamely bűncselekmény, marad a főszabály és az elkövetéskori büntetőtörvény alkalmazásának jogalkalmazói kötelezettsége. Ez alól a fentebb hivatkozott ingatlanbefektetési társaság sem képez kivételt, mivel ezeknél az új törvény kifejezetten súlyosabb szankciót ír elő.

---

vagyoni helyzet áttekintését, illetőleg ellenőrzését megghiúsítja.” A 2005. évi XCI. törvény miniszteri indokolása, részletes indokolás a 13. §-hoz. Forrás: Complex DVD Jogtár

⁴² A 2012. évi C. törvény miniszteri indokolása, részletes indokolás a 403. §-hoz. Forrás: Complex DVD Jogtár (a továbbiakban: Indokolás és §-megjelölés). A büntetőjog ultima ratio jellegének érvényesítésére a gazdasági bűncselekmények területén külön felhívta a figyelmet Varga Zoltán: A csődbüntett. In Magyar Jog. 2000/7. szám, 386. o.

⁴³ Így a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Sztv.) sem fogalmazza meg 2013. július 1-jétől a bűncselekmény gondatlan variánsát. Efféle szankcionáló szabályt a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény sem fog tartalmazni.

⁴⁴ Ezekről rendelkezik a 2011. évi CII. törvény

⁴⁵ Új Btk. 33. § (4) bek., 65. § (1) bek.

⁴⁶ Új Btk. 33. § (4) bek., 65. § (1) bek.

E bűncselekmény három változata tehát egyszerre a büntetőtörvény időbeli hatálya három változatának is jó példája (egyes változatai ugyanis egyaránt megfelelnek annak az esetnek, ha az új törvény nem enyhébb, enyhébb, illetve már egyáltalán nem büntet valamely cselekményt).

III.2. A csődbűncselekmény

A korábban csődbüntettként, ma – a hitelező jogtalan előnyben részesítése vétségének az 1978. évi Btk. 290. §-ába, elvileg privilegizált esetként történő újraszabályozását⁴⁷ követően – csődbűncselekményként ismert delictum az utóbbi években jelentős változásokon ment keresztül⁴⁸ és az új Btk.-ban is érezhető mértékben fog módosulni (404. §).⁴⁹ Az időbeli hatály szempontjából itt az alábbi kérdések érdemelnek figyelmet.

III.2.1. Ami a bűncselekmény alapeseti minősítési rendszerét illeti, azt az új Btk. változatlanul hagyja, így továbbra is rendelkezik a fizetéképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett, a fizetéképtelenséget előidéző, a fizetéképtelen helyzetben megvalósított, valamint a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövethető csődbűncselekményről.⁵⁰

Első ránézésre problematikusnak tűnhet, hogy a jogalkotó az új Btk. 404. § (1) bekezdés a) pontja szerinti, a vagyon elrejtésével, eltitkolásával, stb. elkövethető alakzathoz elhagyja a vagyon elől annak azon jellegét, hogy az a tartozás fedezetéül szolgál. Az Indokolás azonban helyesen utal rá, hogy itt valódi szigorításról tulajdonképpen nincs szó, tekintettel arra, hogy „a gazdálkodó szervezet vagyona, az erre irányuló külön jognyilatkozat nélkül is, a tartozás fedezetéül szolgál”.⁵¹ Praktikus módosítás továbbá az alapesetek körében, hogy a jogalkotó a korábban külön szabályozott csalárd bukást és a fedezetelvonó csődbűncselekményt egy bekezdésbe összevonja.⁵²

A nem lényegi módosítások mellett nem szabad elkerülnie a figyelmünknek azt a változást, hogy a jogalkotó korábbi, a csődbűncselekmény büntetési tételének alsó határaként az ún. generális minimummal⁵³ is megelégedő felfogása az új Btk.-ban megváltozik. Büntetése tehát 2013 júliusától nem a generális minimumtól⁵⁴, hanem egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés. Ebből pedig önként következik, hogy az új Btk. ez esetben súlyosabb rendelkezést tartalmaz a csődbűncselekményre a 2013 júniusáig hatályban lévő törvényi rendelkezésekhez képest. Ezért mindaddig az elkövetéskor hatályos törvény [Btk. 290. § (1)-(3) bekezdés] lesz alkalmazandó, amíg a csődbűncselekmény elkövetésére 2013. július 1. napja előtt kerül sor. A 2012. évi Btk. 404. § (1)-(2) bekezdése csak ezután foghat helyt.

III.2.2. Lényegében ugyanez lesz a helyzet az 1978. évi Btk. 290. § (5) bekezdése és az új Btk. 404. § (4) bekezdése, azaz a hitelező jogtalan előnyben részesítésével kapcsolatos vétségi

⁴⁷ Megkérdőjelezi a privilegizált esetkénti besorolás helyességét a BH 1997/471. számú eseti döntés, amely szerint a két tényállásnak közös metszete – közös alaptényállása – valójában nincs.

⁴⁸ A legjelentősebb 2000-es évekbeli módosításhoz lásd Gula József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése. In Rendészeti Szemle. 2009/7-8. szám, 80-95. o.

⁴⁹ A változásokat részletesen bemutatja Laufer Henrik: Gondolatok a csődbűncselekmény régi és új szabályozásával kapcsolatban. In Büntetőjogi Szemle. 2012/2. szám, 27-28. o.

⁵⁰ Indokolás a 404. §-hoz. Vö. továbbá BH 2008/325.

⁵¹ Indokolás a 404. §-hoz

⁵² Laufer: i.m. 27. o.

⁵³ Nagy: i.m. 282. o.

⁵⁴ Az 1978. évi Btk. 40. § (2) bekezdése szerint kettő hónap, az új Btk. 36. §-a alapján azonban már három hónap a kiszabható minimum.

alakzat kapcsán. Büntetése az új törvényben nem változik, így a 2012. évi Btk. hatályának idején is folyamatban lévő ügyekben a régi szabály lesz alkalmazandó.

III.2.3. Bonyolultabb a megítélése azon minősített esetnek, amely az 1978. évi Btk.-ban [290. § (4) bekezdés] még olyan formában nyert megfogalmazást, hogy „a cselekmény a gazdasági életben súlyos következményekkel jár”. A minősített eset megállapításához Tóth Mihály szerint „figyelembe kell venni a hitelezők számát, a gazdaság egészét, vagy az adott gazdasági ágban betöltött szerepüket, a tőlük elvont összeg nagyságát, és a bűncselekmény várható gazdasági következményeit.”⁵⁵

Ez az alakzat Kereszty Béla szerint akkor állapítható meg, „ha a cselekmény következményeként nagyszámú hitelező jelentős mértékű követelése kielégítetlenül marad, és ezáltal maguk a hitelezők is fizetéképtelenné válnak, illetve ha az egész folyamat a gazdaságban tovább gyűrűzik (dominóhatás).”⁵⁶ Lényegben ugyanígy fogalmaz Molnár Gábor, ő szerinte, ha „az elkövető tevékenysége nagyszámú hitelező súlyos megkárosítását vonja maga után, vagy akár csak egy hitelezőnél, de olyan jelentős összegű elvonást eredményez, amely alapvetően megrendíti a hitelező gazdasági helyzetét és ezzel emberek (alkalmazottak) sokaságának ellátását vagy egzisztenciáját veszélyezteti.”⁵⁷

Az Indokolás azonban helyesen utal arra, hogy „a bírói gyakorlat nem alakított ki olyan mércét, amely zsinórmértékül szolgálhatna” abban a kérdésben, hogy adott esetben csak az alap- vagy már a minősített eset megállapításának lehet-e helye.⁵⁸ Erre figyelemmel az új törvény szerint – az eddigi helyzethez képest a minősítő körülmény miatti büntetőjogi felelősséget objektívizálva – minősített csődbűncselekmény akkor valósulhat meg, ha „a csődbűncselekményt stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre nézve követik el”, vagy „a tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke különösen jelentős” [új Btk. 404. § (3) bekezdés a-b) pontok]. Bár az új törvény a korábbihoz képest tényleg objektívabb megítélésre adhatna lehetőséget, tekintettel arra, hogy a jogalkotó a stratégiaileg kiemelt jelentőségű cég fogalmát nem határozza meg, az részben továbbra is „a levegőben lóg”. Bár a különösen jelentős vagyonsökkenés – azaz ötszáz millió forint feletti vagyonelevonás⁵⁹ – megállapítása nem okozhat problémát, gyakorlati tapasztalataink alapján egyetértünk azon jogirodalmi felfogással, amely szerint ilyen eset a gyakorlatban kivételesen ritkán fordul elő.⁶⁰

Akár az elkövetéskori, akár az elbíráláskori törvényt veszi alapul a bíróság, mérlegelnie, következtetnie, becsülnie kell annak megállapítása érdekében, hogy fennforog-e a minősítő körülmény vagy sem. Így ha a konkrét ügy kapcsán például arra a következtetésre jut, hogy stratégiaileg kiemelten jelentős gazdálkodó szervezetről van ugyan szó, ám a bűncselekménnyel okozati összefüggésben a gazdasági életben súlyos következmény nem jött létre, az elkövetéskor hatályos törvény lesz alkalmazandó, mivel ilyenkor annak az enyhébb alapesete kerülhet megállapításra, szemben az új törvény minősíti körülményével. Fordított esetben – ha ti. a gazdasági életben súlyos következménnyel járó csődbüntettet stratégiaileg nem kiemelt jelentőségű cég vonatkozásában követik el – az új tényállás alapesete visszaható hatállyal lesz alkalmazandó.

Más a helyzet az 1978-as Btk. minősítő körülménye és a különösen jelentős mértékű (tényleges vagy színlelt) vagyonsökkenéssel járó új csődbüntetési alakzat összefüggésében. Ha ugyanis egy csődbűncselekmény különösen jelentős vagyonelevonáshoz vezet, arról lényegében már fogalmilag sem mondható el, hogy ne okozna súlyos következményt a

⁵⁵ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest, 2000. 139. o.

⁵⁶ Kereszty Béla: A gazdasági bűncselekmények. In Nagy Ferenc (szerk.): A magyar büntetőjog különös része. Korona Kiadó, Budapest, 2005. 635. o.

⁵⁷ Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények. HVGORAC Kiadó, Budapest, 2009. 153. o.

⁵⁸ Indokolás a 404. §-hoz

⁵⁹ 2012. évi Btk. 459. § (6) bekezdés e) pont

⁶⁰ Laufer: i. m. 27. o.

gazdaság életében. Ötszáz millió forint fölötti veszteség okozása ugyanis már egy cégóriásnál is funkciós zavarokat okozhat és a gyakorlati élet tapasztalatai szerint egy sor beszállító, alvállalkozó, stb. elemi megélhetését is veszélybe sodorhatja. Erre figyelemmel ilyen esetben az előző bekezdésben megfigyelt felcserélhetőség, illetve adott esetben a minősített esetről az alapesetre történő áttérés lehetősége nem alakulhat ki a két büntetőtörvény rendelkezései között. Ha a vagyronvesztés ötszáz millió forint feletti is, a folyamatban lévő ügyekben továbbra is a régi törvény lesz az alkalmazandó, figyelemmel arra, hogy így is, úgy is minősítő körülmény valósul meg, amelyek büntetési tétele pedig azonosan kettő évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés. Ha pedig a régi és új törvény azonos büntetési tételről rendelkezik, mint láthattuk, a régi szabály lesz a irányadó.

III.2.4. Fel kell hívni a figyelmet e bűncselekmény kapcsán az alannyá válás (tettesi kvalifikáció) egy új esetére. Az új Btk. 404. § (6) bekezdése szerint – a korábbiakkal ellentétben – az olyan tulajdonos is alanya lehet a bűncselekménynek, akinek a felszámolási eljárás elrendelésével ugyan megszűnt a vagyonnal való rendelkezési joga, ennél fogva az általa e vonatkozásban kötött jogügyletek érvénytelenek, a rendelkezésre de facto azonban mégis lehetősége van (például azért, mert a felszámolóval nem működik együtt, neki a vagyon elemeit nem bocsátotta rendelkezésére). Mivel az ilyen személy a bűncselekmény tette csak 2013. július 1-jén vagy azt követő elkövetés esetén lehet, ezért a korábbi elkövetés miatt indult ügyekben rájuk a csődbüntett tényállása nem lesz kiterjeszthető.

III.2.5. Ki kell végül emelni, hogy a csődbűncselekménynél az új Btk. alkalmazhatósága kapcsán kiemelten körültekintően kell majd eljárni. Gyakorlati tapasztalat alapján feltehető ugyanis, hogy az elkövetési magatartást képező vagyonelevonás még az 1978-as Btk., ennek eredményeként a hitelezők kielégítésének megghiúsulása már az új Btk. hatályba lépése után következik be. Várjuk az ezzel kapcsolatos gyakorlati fejleményeket!

III.3. A rossz minőségű termék forgalomba hozatala

A rossz minőségű termék forgalomba hozatala (1978. évi Btk. 292-294. §) az új Btk. 415. §-ban, a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények körében kap majd helyet. Az időbeli hatály kapcsán az alábbi módosítások érdemelhetnek figyelmet.

III.3.1. A jogalkotó szerint az a körülmény, hogy az új törvény nem tartalmazza a forgalomba hozatal elkövetési magatartása mellett a használatba adást, az értékesítést és az ezek iránti intézkedést, valódi dekriminalizációt nem jelent. Az Indokolás értelmében „a törvény ezáltal megerősíteni kívánja azt, hogy a forgalomba hozatalon, forgalmazáson érteni kell a használatba adást, és nemcsak a közvetlen fogyasztás célját szolgáló, hanem a termelés folyamatában tovább-feldolgozásra kerülő termék értékesítése is ide értendő”.⁶¹

Álláspontunk szerint ez az érvelés dogmatikai szempontból aggályos lehet, figyelemmel arra, hogy anélkül értelmezi kiterjesztően a korábbiakhoz képest a „forgalmazás” fogalmát, hogy erre nézve a jogalkotó kifejezett – például értelmező rendelkezésbe ágyazott – útmutatót adott volna a jogalkalmazás számára.⁶² Emellett a törvényhozó némileg félreérthetően fogalmaz az egyes elkövetési magatartások iránti *intézkedés* büntetőjogi természetéről kapcsán is. Az 1978. évi Btk.-beli szabály ezen kitétele véleményünk szerint nem jelentett mást, mint a bűncselekmény előkészületének tulajdonképpen *megkettőzését*, mivel

⁶¹ Indokolás a 415. §-hoz

⁶² Ezzel ellentétes Vida Mihály álláspontja, aki szerint a forgalomba hozatal magában foglalja az értékesítést és a használatba adást. Az értékesítésről ezt ugyan el lehetne mondani, a használatba adás azonban akár két magánszemély között is, a forgalomtól távol is megvalósulhat.

nem képzelhető el például olyan, a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy ezt könnyítő magatartás, amelyet ne lehetne ugyanígy a forgalmazás iránti intézkedés befejezetti bűncselekmény-fordulat alá vonni.⁶³ E korábbi rendelkezés elhagyása tehát helyes, az ilyen jellegű magatartásokat – feltéve, hogy azok kapcsán a célzat is bizonyított – az előkészület fogalmi körében indokolt értékelni.⁶⁴

Rátérve az időbeli hatályra: ha elfogadjuk a jogalkotónak a miniszteri indokolásban olvasható fenti, vitatható érvelését, amely szerint az értékesítési, illetve használatba adási fordulatok elhagyásával nem szűkült a bűncselekmény hatóköre, akkor ezek esetében – a változatlan, három éves büntetési tételekre figyelemmel – az elkövetéskori törvény szerint kell ítélni. Ha azonban csupán ezek iránti intézkedésre került sor: az elbíráláskori törvény – tehát az új Btk. 415. § (3) bekezdés szerinti előkészületi alakzata – visszaható hatállyal alkalmazandó, mivel büntetése csupán egy évig terjedő szabadságvesztés.

III.3.2. Az 1978. évi Btk. 292. § (2) bekezdése szerint a bűncselekmény minősített esete akkor valósult meg, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű vagy értékű rossz minőségű termékre követték el. Az új Btk. ezek mellé felveszi ezek mellé két klasszikusnak tekinthető minősítő körülményt: a bünszövetségben és az üzletszerűen történő elkövetést. Ezek kapcsán az új Btk. 2. § (1) bekezdésének – tehát az elkövetés idején hatályos törvénynek – az alkalmazása egyértelmű. Ha például egy folyamatban lévő büntetőügyben az nyer megállapítást, hogy az elkövető a rossz minőségű termék forgalomba hozatalát rendszeres haszonszerzésre törekedve, vagy legalább egy társával, a bünszövetség megállapításának alapjául szolgáló szervezettség jeleit mutatva valósította meg, a súlyosabb minősítésre lehetőséget biztosító új törvény visszaható hatályú alkalmazása alapvetően tilalomba ütközik. Ilyenkor – a súlyosabb fokú társadalomra veszélyes jegyek ellenére is – az elkövetéskori törvény szerinti alapesetként kell értékelni a cselekményt.

III.3.3. Mind a korábbi, mind az új törvény büntetni rendeli a bűncselekmény gondatlan elkövetését is, ehhez kapcsolatosan az új Btk. 415. § (5) bekezdésében azonban speciális büntethetőséget megszüntető okot létesít. Ennek értelmében megszűnik a büntethetősége a rossz minőségű terméket gondatlanságból forgalomba hozó azon személynek, aki – mihelyt tudomást szerez a termék rossz minőségéről – mindent megtesz azért, hogy a rossz minőségű termék birtokába visszakerüljön. Ez a rendelkezés a 2013. július 1-jét megelőzően elkövetett, folyamatban lévő ügyekben visszaható hatállyal kell, hogy alkalmazást nyerjen. Ennek indoka, hogy az a büntetőjogi felelősséget kifejezetten menti és a megbüntetést gátolja, így az elkövetéskorinál enyhébb helyzet jön ezáltal létre. Alkalmazása felfogásunk szerint – a törvényi megfogalmazás miatt – szinte kizárólagosan hanyag gondatlanság esetén jöhet szóba.⁶⁵

III.4. A pénzhamisítás

A pénzhamisítás kapcsán a törvényi indokolás kifejezetten úgy foglal állást, hogy „a törvény a hatályos Btk.-hoz képest jelentős változtatás nem tartalmaz.”⁶⁶ Ennek ellenére nem kevés és meglehetősen túlzó szigorítással is találkozhatunk. Ezek tartalmi bírálatától itt és most eltekintve, az időbeli hatály szempontja az alábbiak szerint bírhat jelentőséggel.

⁶³ Erre nem utal Kereszty: i.m. 641. o. és Molnár: i.m. 41. o. sem.

⁶⁴ Vida Mihály véleménye szerint elképzelhető olyan eset, amely tettesi magatartásként intézkedés, de nem előkészület, és fordítva. Ezt az álláspontot nem osztjuk.

⁶⁵ Ugyanígy Tóth: i.m. 157. o. és Molnár: i. m. 41. o.

⁶⁶ Indokolás a 389. §-hoz

III.4.1. Figyelemmel arra, hogy a különösen nagy vagy azt meghaladó értékű pénzre, illetve a bünszövegségben történő elkövetés – mint minősítő körülmény – büntetési tétele az új Btk. szigorítási gondolatának jegyében öttől tíz évig terjedő szabadságvesztésről [1978. évi Btk. 304. § (2) bekezdés] öttől tizenöt évig terjedő szabadságvesztésre [új Btk. 389. § (2) bekezdés] emelkedik, a folyamatban lévő ügyekben természetesen a régi büntetési tétel keretei között kell maradnunk.

III.4.2. Ugyanez lesz a helyzet a bűncselekmény előkészülete kapcsán, amelynek büntetése az új törvényben a korábbi kettő évben maximáltról három évre nő [1978. évi Btk. 304. § (4) bekezdés, új Btk. 389. § (3) bekezdés]. Gyakorlati jelentősége miatt aggályosabb azonban az a módosítás, amely megszünteti a kisebb vagy azt el nem érő értékű pénzre (vagy váltópénzre) elkövethető, kvázi privilegizált pénzhamisítást [1978. évi Btk. 304. § (3) bekezdés], amely 2013. július 1-jei vagy azt követő elkövetés esetén már az alapeset kettőtől nyolc évig terjedő büntetési tételkeretébe fog beleesni. Ha azonban korábbi elkövetés miatt lesz ügy folyamatban, az elkövetéskori törvény az irányadó. E módosítás fő problémája egyébként az a körülmény, hogy a pénzhamisítások legnagyobb része kapcsán, általános jelleggel meg fog emelkedni a büntetési tételkeret. Az Indokolás szerint ilyenkor „a bíróság a büntetés enyhítésének a lehetőségével élhet, így értékelve az elkövetett cselekmények eltérő, kisebb tárgyi súlyát”.⁶⁷ Kérdés, hogy életszerű és nem attól elrugaszkodott-e az a jogpolitika, amely a magas törvénybeli büntetési tételekre figyelemmel a bíróságokat jóformán általános jelleggel a büntetés enyhítésére vonatkozó törvényi rendelkezések alkalmazására ösztönzi.

III.4.3. A legvitathatóbb törvényhozói módosítás az 1978. évi Btk. 306. §-ában szabályozott hamis pénz kiadása kapcsán a tényállás önállóságának megszüntetése tekinthető. A jogalkotó ezután az ilyen jellegű cselekményeknél nem a legfeljebb egy, illetve minősített eset vonatkozásában legfeljebb három éves büntetési tételben kívánja meg a büntetés kiszabását, hanem ezen eseteket is rendes pénzhamisításként kell értékelni azzal, hogy az új Btk. 389. § (4) bekezdése alapján ilyen esetekben a büntetés korlátlan enyhítésének lehet helye. E módosítás elméletileg és gyakorlatilag korántsem támogatható, miután a csökkent elvárhatóságot és a társadalmi felfogást is figyelmen kívül hagyva kriminalizálja a társadalomra alig veszélyes cselekményt elkövetőket is⁶⁸ – az Indokolás szerint „a pénzforgalom biztonsága érdekében”.⁶⁹

Mindazonáltal a hamis pénz kiadása miatt folyamatban lévő ügyekben az elkövetéskor hatályban volt – az elkövetőre nézve lényegesen kedvezőbb rendelkezéseket tartalmazó – normát kell alkalmazni.

III.5. Gazdasági csalás

Végül – kakuktktojásként – álljon itt egy olyan delictum, amelyet a magyar büntetőjog eleddig, ebben a formában még sosem rendelt büntetni: a gazdasági csalás tényállása. Az új Btk. 374. §-ában szabályozott bűncselekmény – elnevezésének megfelelően – rokon vonásokat mutat a „hétköznapi” csalással. Így a csalással egyezően tényállási eleme a jogtalan haszonszerzési célzat. Emellett a csaláshoz hasonlóan eredmény-bűncselekmény, eredménye azonban nem a csalás tényállásából jól ismert, bűncselekménnyel a vagyonban okozott

---

⁶⁷ uo.

⁶⁸ Részletesen Kondorosi András: Gondolatok a pénzforgalom rendjét sértő bűncselekmények kapcsán. Jogelméleti Szemle. 2012/4. szám, <http://jesz.ajk.elte.hu/kondorosi52.pdf> (letöltés: 2013. február 20.)

⁶⁹ Indokolás a 415. §-hoz

értékcsökkenés, tehát a kár⁷⁰, hanem – a hűtlen és hanyag kezelés eredményével egyezően – a kár mellett az elmaradt hasznot is magában foglaló vagyoni hátrány.⁷¹ A tényállás természetes személy passzív alanyt nem kíván meg, elkövetési magatartása pedig a színlelt (lényegében tehát megtévesztő!) gazdasági tevékenység végzése.

A fentiek alapján körvonalazódik e bűncselekmény jogi természete: a jogalkotó az Indokolás tanulsága szerint azon eseteket kívánja ezzel a tényállással lefedni, amelyek „természetes személy megtévesztésének hiányában” csalásként, míg az idegen vagyon kezelésével való megbízás hiányában hűtlen kezelésként az 1978. évi Btk. alapján nem értékelhető.⁷² A fentiek előrebocsátása alapján az időbeli hatály kapcsán itt két kérdés merülhet fel.

III.5.1. Ha már 2013. július 1. napja előtt megvalósult a gazdasági csalás valamennyi tényállási eleme, mégpedig anélkül, hogy természetes személy tévedésbe ejtésére sor került volna (csalás), illetve az elkövető rábizott idegen vagyon viszonylatában köteleességszegés révén okozott volna vagyoni hátrányt (hűtlen kezelés), bűncselekmény megállapítására nem kerülhet sor. A jogalkotó ugyanis – a miniszteri indokolásból kitűnően – éppen ezen esetre alkotta meg a gazdasági csalás új tényállását. Ez esetben tehát a tényállás valóban csak 2013. július 1. napjával válik alkalmazhatóvá.

III.5.2. Más lesz a helyzet, ha az elkövető a jogtalan haszonszerzést célzó és vagyoni hátrányt okozó, színlelt gazdasági tevékenységét már július 1-jét megelőzően megkezdte, azonban ezután is továbbfolytatja – ami a bűncselekmény lényegében folyamatos elkövetési magatartására („végez”) teljesen életszerű. Ilyenkor az a jelenség figyelhető meg, hogy az addig bűncselekményként nem értékelhető és ezért büntetlen magatartás anélkül válik bűncselekménnyé és büntetendővé, hogy az azt megvalósító életbeli cselekmény akár egy pillanatra is megszakadna. Véleményünk szerint az ilyen és ehhez hasonló esetek lesznek azok az elkövetkező időszakban, amelyek a legnagyobb kihívások elé állítják majd a jogalkalmazókat. Nem mindennapi feladat lesz ugyanis például abban a kérdésben 2015-ben állást foglalni, hogy a színlelt gazdasági tevékenységét 2011 nyara óta folytató vádlott a vagyoni hátrány mekkora hányadát okozta még azon időszakban, amikor ez a magatartás nem képezett bűncselekményt, és mekkorát akkor, amikor már igen. Nagyon átgondolt nyomozás-felügyeletre, vádiratszerkesztésre, vádképviselési és ítélkezési tevékenységre van ugyanis szükség ahhoz, hogy a törvény alkalmazói jóhiszeműen se essenek a büntetőjogi felelősséget létesítő és ezért tilalmazott visszaható hatályú jogalkalmazás terebélyesedésébe.

Összegzés

Tanulmányunk végére jutva megállapíthatjuk, hogy e kevés és talán nem is a legfontosabb, a gazdasági tényállások időbeli hatálya kapcsán felmerülő bonyolult kérdés végiggondolása és helyes megválaszolása is milyen aprólékos, átgondolt munkavégzést fog megkövetelni jogéletemek mindennapjaiban. Az egyes változó bűncselekményi tényállások folytán találkozhatunk majd az elkövetéskori, illetve az elbíráláskori törvény alkalmazásának kötelezettségével egyaránt, utóbbival akár az enyhébb, akár a megszűnő szankcionálás formájában is. Amikor az egyik vagy másik alkalmazásának helyessége mellett letesszük a voksunkat, a törvény általános részi esetleges enyhítő/szigorító szabályait, avagy esetlegesen a különös részbe újonnan bekerült speciális felelősségenyhítő rendelkezések létét sem szabad

---

⁷⁰ A kár új Btk.-beli fogalma [459. § (1) bekezdés 16. pont] lényegében a korábbi törvényi definícióval azonosan került megalkotásra, mégis éppen a csalás kapcsán ez alól egy kiterjesztő értelmezésként felfogható kivétellel találkozhatunk. Az új Btk. 373. § (7) bekezdése alapján ugyanis a csalás tényállása szempontjából „kárnak kell tekinteni az igénybe vett szolgáltatás meg nem fizetett ellenértékét is.”

⁷¹ Új Btk. 459. § (1) bekezdés 17. pont

⁷² Indokolás a 374. §-hoz

figyelmen kívül hagynunk. A keretdiszpozíciós gazdasági bűncselekmények megítélését emellett tovább nehezíthetik az azokat kitöltő normák sokszor egyik hétről a másikra megtörténő módosításai is. Az új Btk.-ban már kifejezetten is lefektetett nullum crimen/nulla poena sine lege elvek maradéktalan érvényesüléséhez azonban a fentieket minden esetben egyidejűleg kell majd szem előtt tartanunk.